

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

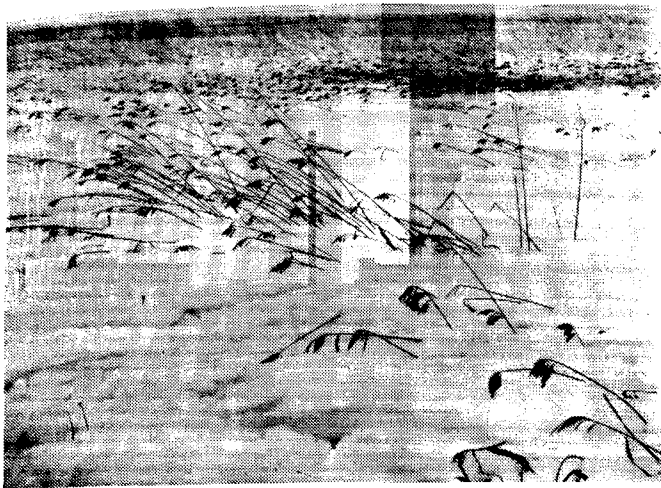
αντιi

Περίοδος Β', τεύχος 228 Παρασκευή 1 Απριλίου 1983

Δρχ. 50

τὸ ἀνθολόγιο

“Όταν κατέβουμε τὴ σκάλα, τί θὰ ποῦμε
στοὺς ἰσκιούς πού θὰ μᾶς ὑποδεχτοῦνε,
αὐστηροὶ γινώριμοι, ἀόριστοι φίλοι,
μ’ ἓνα χαμόγελο στ’ ἀνύπαρκτά τους χεῖλη;

Τουλάχιστον δωπέρα εἶμαστε μόνοι,
περνάει ἡ μέρα μας, ἡ ἄλλη ξημερώνει,
καὶ μὲς στὰ μάτια μας διατηροῦμε ἀκόμα
κάτι πού δίνει στὰ πράγματα χρῶμα.

Ἄλλὰ ἐκεῖ κάτω τί νὰ ποῦμε, πού νὰ πᾶμε;
Ἀναγκαστικά ἓνας τὸν ἄλλο θὰ κοιτᾶμε,
μὲ κομμένα τὰ χέρια στοὺς ἀγκῶνες,
ἀσάλευτοι σὰν πρόσωπα σὲ εἰκόνες.

Ἄν ἔρθει κανεὶς τὴν πλάκα μας νὰ χτυπήσει,
θὰ φαντάζεται πῶς ἔχουμε ζήσει.

Ἄν πάρει ἓνα τριαντάφυλλο ἢ ἀφήσει χάμου,
τὸ τριαντάφυλλο θὰ ’ναι τῆς ἄμμου.

Κι ἂν ποτὲ στὰ νύχια μας ἀνασηκωθοῦμε,
τίς βίβλες τοῦ Posilipo θὰ ἰδοῦμε,
Κύριε, Κύριε, καὶ τὸ τερραῖν τοῦ Παραδείσου
ὅπου θὰ παίξουν cricket οἱ ὄπαδοί Σου.

Κώστας Καρυωτάκης

Γ. ΑΡΑΓΗ: ΛΙΓΑ ΠΑΝΩ Σ’ ΕΝΑ ΤΕΤΡΑΣΤΙΧΟ ΤΟΥ ΚΑΡΥΩΤΑΚΗ

Αν και το ποίημα αυτό αποτελεί μία ενότητα, όπως συμβαίνει μ’ όλα τα ποιήματα, θα ήθελα εδώ να πω λίγα για το τελευταίο του τετράστιχο μονάχα. Μ’ αυτόν τον τρόπο βέβαια το ξεχωρίζω, αλλά εξυπακούεται πως ὅ,τι αναφέρω παρακάτω προϋποθέτει το τετράστιχο μέσα στο ποίημα.

Δε θυμάμαι πότε πρωτοδιάβασα το συγκεκριμένο ποίημα του Καρυωτάκη, σίγουρα πριν από είκοσι χρόνια. Πάντως από αρκετά χρόνια, όταν το διαβάσω, αισθάνομαι αιφνιδιασμένος από το τελευταίο του τετράστιχο. Δε νομίζω ότι μπορώ να περιγράψω με ακρίβεια τι μου συμβαίνει. Πρόκειται για μια στιγμιαία αντίδραση που μόνο υστερόχρονα έχω ως ένα βαθμό τη δυνατότητα, αφού την ανακαλέσω, να πάρω θέση θεατή απέναντί της. Αλλά και πάλι είναι πολύ δύσκολο, αν όχι αδύνατο, να αναλυθεί ώστε να δοθεί με σαφήνεια η υφή της. Ας δοκιμάσω ὅσο γίνεται.

Διαβάζοντας ακόμη μια φορά το ποίημα γνωρίζω ήδη το περιεχόμενό του. Γνωρίζω επιπλέον τις αντιδράσεις που μου προκαλεί. Όταν λοιπόν φτάνω στο τελευταίο του τετράστιχο έχω υπόψη μου ὅ,τι ξεχωριστό εκφράζει. Αλλά τα πράγματα δε δικαιώνουν τη λογική συνέχεια που θα περιμενε κανείς, γιατί δεν είναι τόσο η αίσθηση μιας επανάληψης που επικρατεί ὅσο η αίσθηση του αιφνιδιασμού. Κάτι σαν μικρή δόση ενέργειας, που εκλύεται από τους στίχους, με βρίσκει κάπου απροετοίμαστο και με ξαφνιάζει. Είναι σαν ἓνα μικρό χτύπημα μέσα μου να πάει να με κάνει να χάσω την ισορροπία μου. Ὅ,τι ἤξερα γι’ αυτούς τους στίχους εκλείπει στιγμιαία και σχηματίζεται από την αρχή σα να τους διάβαζα τώρα πρώτη φορά. Η διαδικασία αυτή δε μου είναι ἀγνωστη, αλλά κάθε φορά αφήνει την εντύπωση της νέας. Νομίζω μάλιστα πως ενυπάρχει πάντοτε η δυνατότητα της διαφοροποίησης. Όταν τελικά διαβάσω τους στίχους και μείνει ο ἀπόηχος από το σύντομο γεγονός, έχω το περιθώριο να συλλογιστώ πάνω σ’ αυτό. Οι σκέψεις ὅμως δεν προσδιορίζουν ἄμεσα το γεγονός κι από την ἀποψη αυτή μάλλον δεν έχουν ιδιαίτερη σημασία. Ἐτσι προτιμῶ να διατυπώσω ἐδῶ ἓνα ἐρώτημα που επανέρχεται συχνά κι ἔχει στενή σχέση με την αντίδραση του αιφνιδιασμού που προανάφερα. Το ἐξής. Πῶς, από ποιους δρόμους, ἐφτάσε κάποιος, ἓνας νεοέλληνας της δεκαετίας του ’20, να εκφραστεί με τους συγκεκριμένους στίχους τόσο ρηξικέλευθα ὥστε να μας αιφνιδιάζει σήμερα επαναληπτικά. Το ἐρώτημα θα μπορούσε βέβαια να επεκταθεί και σ’ ἄλλα κείμενα του Καρυωτάκη, καθώς και ἄλλων ποιητῶν. Αυτό ὡστόσο δε μεώνει την ἀξία των στίχων από τους ὁποίους υπαγορεύτηκε.

Ἐχω τὴ γνώμη πῶς τα προηγούμενα συνδέονται ὡς ἓνα βαθμὸ με την αίσθηση του ειρωνικού χάσματος την οποία υποβάλλει το τετράστιχο για το οποίο μιλάω. Αν και η αίσθηση καθεαυτὴ δεν ἀναλύεται, το σχετικὸ χάσμα εὐκολα μπορεί κανεὶς να το προσδιορίσει. Από τους δύο πόλους του, τον ἓνα τον ἀποτελεῖ ο Κύριος με τους οπαδούς του και τον ἄλλο αὐτός που μιλάει, ο ποιητὴς-μαζὶ με ἄλλους της σειράς του. Μεταξύ τους χωρίζονται ἀπὸ λευκὸ, δηλαδὴ ἀποξενωτικό, διάστημα. Την αίσθηση του ειρωνικού χάσματος την υποβάλλουν ἀρχικὰ οἱ δύο πρώτοι στίχοι, «Κι ἂν ποτὲ στὰ νύχια μας ἀνασηκωθοῦμε... θὰ ἰδοῦμε», και την ολοκληρώνουν οἱ δύο ἐπόμενοι. Για τον ποιητὴ φαίνεται να ὑπάρχει η δυνατότητα να ἀνήκει στους υπηκόους

του Κυρίου, αλλά όχι στους οπαδούς του. Ανάμεσα σ' αυτόν και στους οπαδούς του Κυρίου υπάρχει κάτι σαν απαγορευτικός φράχτης. Σ' ένα δεύτερο επίπεδο την αίσθηση του χάσματος την υποβάλλουν οι ξένες λέξεις (*βίλες, Posillipo, terrain, criquet*) τις οποίες ο ποιητής χρησιμοποιεί μάλλον ειρωνικά. Για να υποδηλώσει δηλαδή διάσταση, απόσταση ανάμεσα στους μεν και στους δε.

Για το τι αντιπροσωπεύουν στην επίγεια ζωή ο Κύριος με τους οπαδούς του και ο ποιητής με τους ομοίους του, θα μπορούσαν να ειπωθούν πολλά. Θα ήταν δυνατό π.χ. να πει κανείς πως ο Καρυωτάκης με το πρώτο υπονοεί τη «θεϊκή» εύνοια με την οποία περιβάλλεται η μεγαλοαστική τάξη. Ή ό,τι υπονοεί από το ένα μέρος την κορυφή σ' όλες τις μορφές της κι από τ' άλλο τη βάση στην οποία τοποθετούσε τον εαυτό του, κτλ. Αυτές τις εκδοχές το τετράστιχο δεν τις αρνείται, αλλά ούτε τις επικυρώνει οπωσδήποτε. Αν θέλουμε μάλιστα να μείνουμε κοντά στα πράγματα θα πρέπει να τις δεχτούμε σαν απόψεις εκείθεν του ποιήματος. Ό,τι προέχει μ' άλλα λόγια είναι η ίδια η αίσθηση του ειρωνικού χάσματος και η διαμαρτυρία του ποιητή που υποβόσκει. Σίγουρα ο ποιητής ξεκινούσε από ατομικά του βιώματα και όχι από γενικές ιδέες ή θεωρίες. Και το περισσότερο που θα 'λεγα είναι ότι ζώντας μέσα σ' ένα κόσμο με φυσικές και επικτητές διακρίσεις δίχως ηθικό αντικρισμά, τη στιγμή που νιώθει αδικαιώτη την ύπαρξή του εκφράζει τη διαμαρτυρία του έτσι που να παίρνει τη μορφή μιας έμμεσης καταγγελίας. «Κύριε, Κύριε... οί οπαδοί Σου», ενώ «'Αν έρθει κανείς τήν πλάκα μας νά χτυπήσει, θά φαντάζεται πως έχουμε ζήσει». Αλλά κι αυτό είναι μια άποψη ανάμεσα σε τόσες άλλες που το ποίημα μας επιτρέπει να διατυπώνουμε χωρίς να τις προσυπογράψει.

● Η χρόνια αναγνώστριά μας Αντωνία Νικολάου μας γράφει, σχολιάζοντας τη νέα σειρά «Ανθολόγιο» και την πρώτη συνεργασία:

Αγαπητό Αντί,

Όταν η τιμή του τεύχους έχει φτάσει τις 50 δρχ., όλοι συνειδητοποιούμε πόσο πολυτίμος γίνεται ο χώρος του περιοδικού σας και πόσο προσεχτική πρέπει να είναι η επιλογή των κειμένων που δημοσιεύονται σ' αυτό.

Δεν ξέρω με τι κριτήρια γίνεται κάθε φορά αυτή η επιλογή, ωστόσο το πρώτο κείμενο της σειράς «το ανθολόγιο» δεν με πείθει καθόλου για τη σοβαρότητα και τη χρησιμότητα της σειράς. Αν και ενδιαφέρομαι πολύ για τον νεο-ελληνικό ποιητικό λόγο, πιστεύω πως αυτός ο σχολαστικός και υπερβολικά αναλυτικός τρόπος προσέγγισής του δεν είναι και ο ιδανικός για την προβολή του.

Θα 'πρεπε να είστε περισσότερο προσεχτικοί στο θέμα της διάθεσης πολυτίμου χώρου του περιοδικού σας (άλλωστε δυστυχώς διαθέτει μόνο 54 σελίδες) σε συνεργάτες που δεν μπορούν να κατανοήσουν τι είναι αυτό που ενδιαφέρει το μέσο αναγνωστικό κοινό ενός πολιτικού περιοδικού. Ένα λογοτεχνικό κείμενο γνωρίζεται και αγαπιέται, όχι βέβαια μέσα από άχρηστες και λεπτομερειακές φιλολογικές αναλύσεις που μοιάζουν «ψιλοκοσκίνισμα». Ο κ. Κοπιδάκης, συντάκτης του άρθρου, θα μπορούσε να εκθέσει τις απόψεις του περί συνιχέσεων, παρηχήσεων, προσωποποιήσεων και «... διάχυτης λιβιδώ» σε κάποιο ειδικό φιλολογικό περιοδικό ή μαθητικό αναγνωστάριο ή όπου αλλού νομίζει ότι αυτές ενδιαφέρουν.

Λυπάμαι που είμαι αναγκασμένη να κάνω αυτές τις ενοχλητικές παρατηρήσεις.

Μια χρόνια αναγνώστριά σας,
Αντωνία Νικολάου

● Το Αντί έθεσε υπόψη του συνεργάτη του την επιστολή της κ. Αντωνίας Νικολάου, και αυτός —φεν, αδιόρθωτος— απάντησε πάλι με παρηχήσεις από τον Σωζομόνον και τον Καβάφη:

Ουκ έγνωσ

Για τες σχολαστικές μας αναλύσεις η όικος έγραψεν Αντωνία «'Ανέγνων, έγνων, κατέγνων». Τάχατες μας εκμηδένισε με το κατέγνων της, η μονομερέστατη.

Τέτοιες σιφάδες όμως πέρασι δεν έχουνε σε μας, τους απολιτικούς. «'Ανέγνωσ, άλλ' ούκ έγνωσ' εί γάρ έγνωσ, ούκ άν κατέγνωσ» απαντήσαμεν αμέσως.